

ДИФЕРЕНЦІАЛЬНИЙ ПІДХІД У ДОСЛІДЖЕННІ ПРОФЕСІЙНОГО САМОЗДІЙСНЕННЯ ОСОБИСТОСТІ

МАТЕРІАЛИ

Всеукраїнської науково-практичної конференції
(24-25 березня 2022 р., м. Одеса, Україна)

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Державний заклад
ПІВДЕННОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ імені К. Д. УШИНСЬКОГО (м. Одеса)

КАФЕДРА ЗАГАЛЬНОЇ ТА ДИФЕРЕНЦІАЛЬНОЇ
ПСИХОЛОГІЇ СОЦІАЛЬНО-ГУМАНІТАРНОГО
ФАКУЛЬТЕТУ

ДИФЕРЕНЦІАЛЬНИЙ ПІДХІД У ДОСЛІДЖЕННІ ПРОФЕСІЙНОГО САМОЗДІЙСНЕННЯ ОСОБИСТОСТІ

МАТЕРІАЛИ

Всеукраїнської науково-практичної конференції
24-25 березня 2022 року

Одеса
ФОП Бєлий А.Є
2022

УДК 159.9: 37.015.3
ББК 88.4
Д 50

Друкується згідно рішення Вченої ради Соціально-гуманітарного факультету Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» (Протокол № 6 від 17.02.2022 р.)

Диференціальний підхід у дослідженні професійного самоздійснення особистості:
Д 50 Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (24-25 березня 2022 року) / відп. ред. О. П. Саннікова. Одеса : ФОП Бєлий А.Є., 2022. 168 с.

ISBN 978-617-7757-39-8

Редакційна колегія

- Саннікова О. П. – *доктор психологічних наук, професор, завідувач кафедри загальної та диференціальної психології; відповідальний редактор;*
- Василенко І. В. – *кандидат психологічних наук, доцент кафедри загальної та диференціальної психології;*
- Гордієнко І. О. – *кандидат психологічних наук, старший викладач кафедри загальної та диференціальної психології;*
- Санніков О. І. – *доктор психологічних наук, професор кафедри теорії та методики практичної психології.*

Матеріали збірника містять результати теоретико - емпіричних досліджень, що здобуті в процесі науково-дослідної роботи студентів, аспірантів та науковців, які навчаються і працюють у закладах освіти України.

Для студентів, аспірантів, молодих науковців, психологів, педагогів та широкого кола зацікавлених осіб.

За зміст та помилки, що можуть зустрічатися в тексті статей, несуть відповідальність автори.

ISBN 978-617-7757-39-8

© Університет Ушинського, 2022

14. Санникова О. П. *Континуально-ієрархічна модель особистості. Психологія і суспільство*. 2018. № 3-4 (73-74). С. 166-177.

15. Санникова О. П. *Феноменологія личности. Избранные психологические труды*. Одесса : СМІЛП, 2003. 256 с.

16. Санникова О. П., Фоля Ю. П. *Результаты апробации оригинального тест-опросника внушаемости. Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова: Збірник наукових праць. Серія 12. Психологічні науки*. Київ : НПУ імені М. П. Драгоманова, 2009. № 26 (50). С. 283- 288.

17. Татенко В. О. *Методологія суб'єктно-вчинкового підходу: соціально-психологічний вимір : [монографія]*. Архівовано 11 лютого 2017 у Wayback Machine. Київ : Міленіум, 2017. 184 с.

18. Фетискин Н. П., Козлов В. В., Мануйлов Г. М. *Социально-психологическая диагностика развития личности и малых групп / 2-е изд., доп. М. : Психотерапия, 2009. С. 95–98.*

УДК 159.923

ОСОБЛИВОСТІ САМОРОЗВИТКУ МАЙБУТНЬОГО ПСИХОЛОГА

Белінська Т. С.

*здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти,
Університет Ушинського*

Анотація. У даній статті викладено результати дослідження саморозвитку як складової майбутнього психолога. Психодіагностичний комплекс складають наступні методики: «Багатофакторний особистісний опитувальник (16 PF)» Р. Б. Кеттелла, опитувальник «Формально-динамічні показники товариськості» О. П. Саннікової та «Діагностика реалізації потреб у саморозвитку» Н. П. Фетіскіна. Надано психологічні характеристики осіб з різним рівнем саморозвитку.

Ключові слова: особистість, спілкування, фактори особистості, саморозвиток.

Сьогодні від людини безпрецедентно вимагається інтегруватися у власний життєвий процес, стати активним і рішучим суб'єктом самоперетворення, суб'єктом особистісного саморозвитку. Серед передумов успішного саморозвитку вчені виділяють відкритість досвіду, усвідомлення та інфернальний

локус контролю.

Огляд наукових праць свідчить, що розвиток особистості як психолога під час підготовки відбувається кількома шляхами: розвиток необхідних професійних навичок; удосконалення психічних процесів і переживань, «спеціалізація»; підвищення почуття відповідальності, відповідальності за професійну діяльність, окреслюється особистість; професійно формуються змістовні якості.

А. Адлер ввів у науковий обіг поняття «саморозвиток». Дане поняття він пов'язував з ідеєю «переваги» досягнення найбільшого з можливого як фундаментального закону людського існування. В посткласичній науці, відповідно до вимог системного підходу, усі поняття, що містять складову «само» передбачають «щось, що йде з внутрішнього, самопричинне та детерміноване зсередини» [4, с. 104].

Для С. Л. Рубінштейна людина – це істинний суб'єкт саморозвитку і творчості. Саме загальні положення філософсько-психологічної концепції С.Л. Рубінштейна, згідно з якою зовнішні причини діють через внутрішні умови, є визначальними для з'ясування умов і механізмів становлення суб'єкта саморозвитку [3, с. 365]. Соколовська С.М. в колективній монографії «Професійний саморозвиток майбутнього фахівця» доходить висновку, що саморозвиток – це цілеспрямований, усвідомлений процес формування себе як особистості, який триває протягом життя і обумовлює якісний розвиток цілісної особистості [1, с. 31].

Специфіка майбутньої професійної діяльності вимагає від психологів відпрацювання окремих особистісних якостей, прогресивних систем цінностей, інтеріоризованого ставлення до себе як до суб'єктів професійної діяльності. Порівняно з іншими психологічними утвореннями, саморозвиток є нескінченним і необмеженим процесом, який активізує рушійну силу і механізм психологічних змін, а його формальним обмеженням є лише біологічна смерть людини.

Метою нашого повідомлення є викладення результатів вивчення індивідуально - психологічних особливостей майбутніх психологів з різним рівнем саморозвитку.

Вибірку дослідження становили 33 особи – здобувачі освітнього ступеня магістра спеціальності 053 «Психологія» Державного закладу «Південноукраїнський національний

педагогічний університет імені К. Д. Ушинського». У проведенні емпіричного дослідження використовувались наступні методики: «Багатофакторний особистісний опитувальник (16 PF)» Р. Б. Кеттелла, опитувальник «Формально-динамічні показники товариськості» О. П. Саннікової та «Діагностика реалізації потреб у саморозвитку» Н. П. Фетіскіна

За результатами проведеного кореляційного аналізу виявлено значущі кореляційні зв'язки між показниками професійного саморозвитку, толерантності і товариськості. Це вкотре підтверджує, що майбутній психолог толерантно відноситься до людей, розуміє себе і оточуючих, проявляє терпимість та вміння налагоджувати контакти з оточуючими з метою конструктивного професійного спілкування.

Для пошуку осіб з високим та низьким рівнями саморозвитку був застосований метод «асів» [3]. При відборі представників груп з високими і низькими проявами саморозвитку, попередньо «сирі» бали переводилися у стени. Це дало нам можливість виділити осіб з високим і низьким значенням цього. Так, за допомогою методу «асів» ми визначили серед досліджуваних групи осіб з високими (четвертий квартиль розподілу) ($n=7$) і низькими ($n=4$) (перший квартиль розподілу) значеннями показників схильності до самозмінювання. На рис 1. наведено профілі показників факторної структури рис у осіб із різним рівнем схильності до саморозвитку (за методикою 16-PF Р. Б. Кеттелла).

Профіль факторної структури рис у осіб, які виявили високу схильність до саморозвитку, характеризується сукупністю показників факторів, які знаходяться у полярних площинах відносно середньої лінії ряду.

Визначений комплекс представлений вираженою силою «Я» (С+), сміливістю (Н+), довірливістю (L-), самовпевненістю (О-), самоконтролем (Q3+), нефрустрованістю (Q4-).

Фактор А+ встановлений на високому рівні, який супроводжується такими якостями як спілкування, відкритість, добродушність, легкість, готовність до співпраці, м'якосердечність, доброта був встановлений також показник Н+ – (сміливість, Н+ – боязкість, Н-) на високому рівні (в середньому 7,7 стенив по групі), що вказує на готовність до співдружності, рішучість, беззаботність, сміливість, відзивчивість.

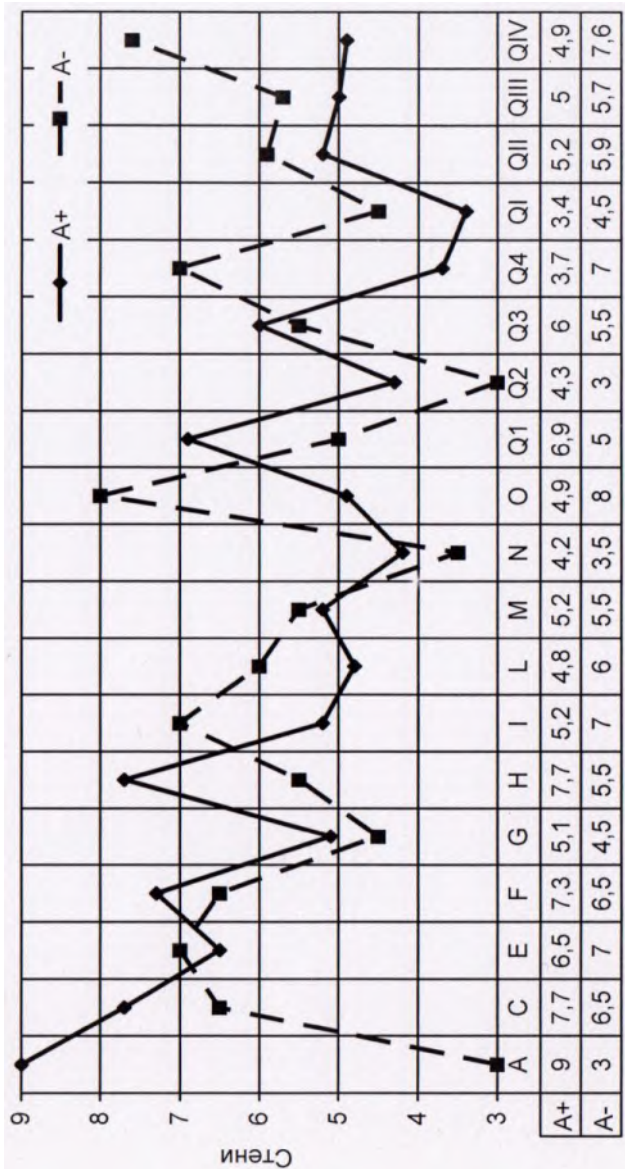

Рис. 1. Профілі показників факторної структури рис у осіб із різним рівнем схильності до саморозвитку (за методикою 16- PF Р. Кеттелла).

Умовні скорочення показників факторів особистості за методикою Р. Кеттелла: А+ афектотімія, А- сизотімія; С+ сила «Я», С- слабкість «Я», Е+ домінантність, Е- конформність; F+ безпечність, F- стурбованість; G+ сила «над Я», G- слабкість «над Я»; Н+ сміливість, Н- боязкість; I+ м'якість, I- твердість; L+ підозрілість, L- довірливість; М+ мрійливість, М- практичність; N+ проникливість, N- наївність; О+ схильність до відчуття провини, О- самовпевненість; Q1+ радикалізм, Q1- консерватизм; Q2+ самодостатність, Q2- залежність від групи; Q3+ високий самоконтроль, Q3- низький самоконтроль; Q4+ напруженість, Q4- розслабленість; QI+ екстраверсія, QI- інтроверсія; QII+ тривожність, QII- емоційна стабільність; QIII+ кортикальна жвавість, QIII-сенситивність; QIV+ незалежність, QIV-покірність.

Фактор А+ встановлений на високому рівні, який супроводжується такими якостями як спілкування, відкритість, добродушність, легкість, готовність до співпраці, м'якосердечність, доброта був встановлений також показник Н+ – (сміливість, Н+ – боязкість, Н-) на високому рівні (в середньому 7,7 стенів по групі), що вказує на готовність до співдружності, рішучість, беззаботність, сміливість, відзивчивість.

Можна припустити, що вони здатні впоратися з надзвичайними ситуаціями, не відчувають небезпеки і швидко забувають про невдачі. У представників даної групи спостерігаються також високі показники за фактором С+ (С+ сила «Я», С- слабкість «Я»), що вказує на емоційну стійкість, зрілість, впевненість, завзятість, реалістичність, постійність до інтересів. Вони вміють відносно легко справлятися зі своїми невдачами, схильні вірити в себе, зі спокійним настроєм, не схильні до страхів і докорів, нечутливі до схвалення або засудження з боку інших людей (О-). Таким особам присутня наявність інтелектуальних інтересів, сприйнятливості до змін, до нових ідей, вони висловлюють більший інтерес до науки (Q 1+).

Вираженість самоконтролю (Q3+) характеризує представників даної групи як людей відповідальних, цілеспрямованих, рішучих, виважених, усвідомлених, врівноважених; які мають чіткі принципи; враховують суспільну думку, що проявляється у досить високому рівні

самоконтролю поведінки і планомірному підході до життя. Цим індивідам властива наполегливість, що виявляється у здатності долати перешкоди та продуктивно йти до своїх цілей, навіть при наявності перешкод та труднощів.

Значення фактору E- конформність (домінантність, E+ – покірність, E-) знаходиться на середньому рівні, що означає прагнення мати власну думку, самостійність, незалежність, наполегливість, спрага захоплення.

Однак значення факторів N+ (прямолинійність, N+ – дипломатичність, N-) та Q2- (самостійність, самодостатність, Q2+ - залежність від групи, Q2-), знаходяться на низькому рівні (фактор L= 4,8 стенів; фактор Q2=4,3 стенів; фактор N=4,2 стенів). У групі осіб з високим рівнем саморозвитку це дещо суперечать вищенаведеному, оскільки дані показники свідчать про довірливість, терпимість, поступливість, залежність від думки групи, простодушність, легковірність, недосвідченість, недостатню рішучість при необхідності думати та приймати рішення самостійно.

L - (підозрілість, L+ – довірливість, L-), невисокі значення цього фактору свідчать про легке ставлення до оточуючих, відкритість, терпимість, здатність до розуміння, доброзичливість по відношенню до оточуючих людей, вільність від залежності, наявність адекватної самооцінки. Всі дані якості притаманні психологу і свідчать про те, що він буде намагатись допомогти своєму клієнту, тверезо шукати пошуки вирішення поставлених задач, не буде зациклюватися на власному негативі.

Для групи осіб з низьким рівнем схильності до саморозвитку виявлена тенденція до відчуття провини (O+), напруження (Q4+), нонконформізму (Q2+), самоконтролю (Q3+), тривоги (Q11+). Отже, для представників даної групи характерна вибірковість в спілкуванні, ригідність, холодність, нетовариськість, замкнутість (A⁻) через емоційну стриманість, обережність, соціальну пасивність, для таких осіб характерне спілкування в малій групі, підвищена чутливість до загрози, більшість людей з даним фактором обирають професії, де не потрібна взаємодія з людьми (H). До факторів з низькими показниками відноситься також фактор N+ (дипломатичність – прямолинійність, N+) (N=3,5 стенів) та Q2- (самостійність, самодостатність, Q2+ – залежність від групи, Q2-) (фактор

Q2=3 стенів). Для осіб з низьким фактором N характерно перешкоджання прийняття рішень групою. Дані особи повільні у своїх діях, підкреслюють вираз своїх почуттів, характеризуються невмінням аналізувати мотиви партнера. Якщо порівняти з групою осіб з високим рівнем товариськості, особам цієї групи також властива залежність від групи, навіть в більшій мірі. Даним особам не важлива товариськість, для них більш важливо мати підтримку, допомогу групи, у них практично відсутня самостійність. Даній групі осіб притаманний консерватизм Q1 (Q=5 стенів), що характеризує вузькість інтелектуальних інтересів, опір змінам, сумнів у відношенні до нових ідей.

На середньому рівні знаходиться фактор L - (підозрілість, L+ – довірливість, L-), (L=6 стенів). Дані особи підозрілі, але вони мають особисту думку, що є гарною рисою для психолога. Їм також притаманна егоцентричність, обережність та настороженість по відношенню до оточуючих. Збереження емоційної стабільності (С+) передусім полягає у забезпеченні рівноваги у знайомому оточенні. При появі несподіваних додаткових труднощів виникає короткочасне відчуття тривоги і безпорадності. Короткочасне відчуття тривоги і безпорадності виникає при несподіваних додаткових труднощах. Сильні емоційні реакції можливі в тих ситуаціях, які глибоко впливають на поточні потреби.

Фактор Е- (Конформність (домінантність, Е+ – покірність, Е-) знаходиться на високому рівні, що означає прагнення до доміантності, іноді до конфліктності. Ці люди відчувають потребу в автономії. Значення факторів О: (О+ схильність до відчуття провини, О- самовпевненість) (О= 8 стенів) та Q4: (Q4+ напруженість, Q4- розслабленість) (Q4=7 стенів) характеризує осіб, які відчувають тривогу занепокоєння в незвичних для себе ситуаціях, дратівливість, чутливість до схвалення оточуючих. Коли перешкоди на шляху до досягнення мети здаються непереборними досить довго та вперто шукають оптимальні виходи з ситуації. Схильні до самозвинувачення.

Висновки:

Аналіз теоретико-методологічної літератури та власне емпіричне дослідження дало можливість зробити наступні **висновки:**

1. Наявність взаємозв'язків між схильністю до саморозвитку і факторами особистості за Р. Кеттеллом.

2. Для осіб з високим рівнем саморозвитку характерна широта спілкування, відкритість, добродушність, постійність інтересів, вміння продуктивно діяти в напрямку досягнення мети, емоційна стабільність

3. Осіб з менш вираженим рівнем саморозвитку характеризує схильність до помірною спілкування, висока невпевненість у собі, підозрілість, соціальна пасивність.

Література

1. *Професійний саморозвиток майбутнього фахівця : [Монографія] / За ред. В. А. Ковальчук. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2011. 204 с.*

2. Санникова О. П. *Емоціональність в структурі личности : [Монографія].* Одеса : Хорс, 1995. 334 с.

3. Рубинштейн С. Л. *Проблеми общей психологии / отв. ред. Е. В. Шорохова. М. : Педагогика, 1973. 424 с.*

4. Adler A. *The individual psychology of Alfred Adler. A systematic presentation in selections from his writings / A. Adler ; edited by Heinz L. Ansbacher and Rowena R. Ansbacher. N.Y. : Basic Books, Inc., Publishers, 1956. 503 p.*

УДК 159.99

ІНДИВІДУЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ ДЕТЕРМІНАНТИ ТВОРЧОЇ АКТИВНОСТІ ОСОБИСТОСТІ

Цибра М. Ф.

*доктор філософських наук, професор кафедри філософії,
Університет Ушинського*

Крістофор І. В.

*здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти,
Університет Ушинського*

Анотація. *Дане повідомлення спрямоване на викладення результатів дослідження творчої активності особистості. Аналіз наукових досліджень свідчить про те, що поняття творчої активності розглядається як зарубіжними, так і вітчизняними*